

ANALÝZA PRÁVNÍHO A PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ V PODMÍNKÁCH ČESKÉ REPUBLIKY

Eva Sikorová, Marie Paseková

Abstract: *Analysis of the Legal and Entrepreneurial Environment in the Czech Republic*
During the process of preparation for joining the EU as well as after it small and medium enterprises can encounter a lot of problems at account operation and obtaining key financial information. Small and medium enterprises cannot operate accounts and draw up financial statements on a basis of standards designed for big enterprises. Small and medium enterprises should run double-entry bookkeeping on accrual basis, which should not contradict the elementary rules of international accounting standards, and the users of which should be in particular the management, creditors and the tax office.

Key words: *small and small-to-medium sized enterprises, trade act, tax system, support for entrepreneurial activities, revenue act, international harmonization of accounting, harmonization of taxes*

Klíčová slova: *malé a střední podniky, živnostenský zákon, daňový systém, podpory podnikání, mezinárodní harmonizace účetnictví, daňová harmonizace*

1. Analýza legislativních aspektů rozvoje podnikání

Klíčovou otázkou z pohledu rozvoje malého a středního podnikání se stávají předpoklady rozvoje MSP. Vzniká zde řada specifických a zásadních okruhů problémů:

- stav rozpracovanosti legislativy ČR související se vznikem a rozvojem podnikání obecně (zejména v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie),
- podnikání ve vztahu k jednotlivým úsekům práva (živnostenský zákon, občanský zákon, obchodní zákoník, zákoník práce, zákon o odpadech, zákon na ochranu práv spotřebitelů, zákon o zdraví lidu, zákon o ochraně ovzduší),
- specifické vazby současné legislativy na podmínky malého a středního podnikání.

Základní právní normou určující podmínky podnikání je živnostenský zákon. Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, představuje současný základní veřejno-právní předpis, jenž upravuje podmínky podnikání pro převážnou většinu právnických i fyzických osob.

Živnostenský zákon vychází ze zákonného práva na podnikání, zaručeného každému sub-

jektu, pokud splní stanovené podmínky. Jedná se o úpravu podmínek podnikání pro fyzické i právnické osoby bez ohledu na právní formu, velikost a zemi původu, přičemž právo provozovat živnost vzniká zásadně u ohlašovaných živností (volně, řemeslné, vázané) již ohlášením příslušnému živnostenskému úřadu, naproti tomu u koncesovaných živností dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese (u tuzemských osob).

Živnostenský zákon byl od doby své účinnosti, tj. od 1. ledna 1992, v souvislosti se změnami souvisejících zákonů několikrát novelizován. Veškeré úpravy vycházejí z potřeby dalšího zpřehlednění a zjednodušení podmínek podnikání při současném prosazení jednotného výkonu státní správy. Zdokonalování právní úpravy navazuje na rekodifikaci občanského práva v ČR a současně snahy respektovat potřeby harmonizace s legislativou Evropské unie. Další novela Živnostenského zákona se datuje k 1. březnu 2000. Její pozornost je proto zaměřena zejména na řešení obecných aktuálních problémů podnikání, na omezení nežádoucích jevů s nimi spojených a také na postupné přizpůsobení právu Evropského společenství.

Nejvýznamnější změny a doplňky novely živnostenského zákona jsou:

- zpřísnění, resp. zpřesnění požadavků na bezúhonnost podnikatele,
- zpřísnění podmínek podnikání u zahraničních fyzických osob na území České republiky,
- úprava provozování regulovaných živností, jež je kromě příslušného odborného vzdělání podmíněno i požadavkem na odbornou praxi definovanou v souladu s přístupy Evropské unie.

V roce 2000 byla novela živnostenského zákona č. 455/1991 Sb. uskutečněna dvakrát, resp. zákonem č. 409/2000 Sb. a zákonem č. 458/2000 Sb.

V dané souvislosti je třeba poukázat na nařízení vlády č. 469/2000 Sb., kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností s účinností od 1. ledna 2001 a rovněž nařízení vlády č. 140/2000 Sb., jež se stanovuje seznam oborů živností volných.

2. Analýza daňových aspektů rozvoje podnikání

Daně se stávají klíčovou součástí podnikatelského prostředí. V souladu s přípravou České republiky ke vstupu do Evropské unie a neustálým rozvojem podnikání v naší zemi dochází postupně ke zdokonalování celého systému. Zásadní změna se datuje k 1. 1. 1993, tj. dni nastartování stávající daňové soustavy související s přijetím zákona č. 212/1992 Sb.

Zavedením této daňové soustavy dochází k postupnému snižování daňové kvóty. Cílem úprav je snížení přímých daní a rozložením daňového břemene ve prospěch nepřímých daní. Podíl přímých daní se na celkovém inkasu pohybuje ve výši cca 40 %, větší část, přibližně 54 %, tvoří daně nepřímé, zbývajících 6 % představují ostatní daně.

Novely daňových zákonů se stávají výsledkem neustálé snahy o odstranění nedostatků a o lepší využívání daňových zákonů při vyměřování a výběru daní. Důsledkem jejich aplikace však dochází ke zvyšování časové a administrativní náročnosti a ve svém důsledku i k nárůstu nákladů, které postihují relativně více malé a střední podnikatele.

3. Analýza podnikatelského prostředí ve vztahu k rozvoji MSP

Na rozvoj drobného a středního podnikání má významný vliv státní politika finanční a nepřímé podpory, stabilní makroekonomické prostředí a zejména daňové a legislativní podmínky.

Dílčí regionální difference jsou značné a jsou ovlivněny řadou různých faktorů, především historicko-ekonomickým vývojem jednotlivých oblastí. Jedná se zejména o výrazný pokles zaměstnanosti v odvětvích paliv, hutnictví a strojírenství včetně snižování počtu pracovníků v zemědělství v souvislosti s privatizací státních statků.

Zásadní otázkou se stává nedostatek finančních prostředků při zakládání nebo rozvoji firmy, zejména následné získávání kapitálu úvěrem od různých peněžních ústavů. Podnikatelé se neustále setkávají s poklesem úvěrové aktivity bank a zpřísněnými měřítky pro poskytování úvěrů, zejména z hlediska požadavků na zajištění úvěru.

Rada malých, zejména nově založených podniků v ČR je podkapitalizována, přičemž většina z nich uvádí nutnost získání dalšího dostatečného kapitálu (zejména bankovních úvěrů). Značný problém pro řadu malých a středních podniků představují úroky a vlastní splácení úvěrů. Pro mnoho malých podniků je charakteristický nedostatečný rozvoj odborných finančních útvarů. Tato skutečnost vede často k chybám ve financování, neúměrnému rozsahu fixních aktiv včetně nedostatku dodatečného provozního kapitálu.

V neposlední řadě se stala významným faktorem podnikání otázka podpor. V České republice zaujímá významné místo Program podpory malého a středního podnikání v ČR, realizovaný několik let prostřednictvím Ministerstva hospodářství a Českomoravské záruční a rozvojové banky.

Ze zahraniční pomoci malým a středním podnikům je významný program PHARE.

4. Identifikace postavení, výhod a nevýhod MSP v ekonomice ČR

V současné době představují malé a střední podniky nejrozsaáhlejší oblast evropského hos-

podávství. V období vysoké zaměstnanosti se podílejí rozhodujícím způsobem na tvorbě nových pracovních míst. Výzkumy potvrzují v MSP zemí EU více než 50 % všech investic, více než 50 % obrátu a současně více než 40 % národního důchodu.

Rozdíly mezi malým a velkým podnikem jsou zpravidla definovány nejen kvantitativními kritérii vymezení (založenými na velikosti obrátu, množství kapitálu, počtu pracovníků apod.), ale i kritérii vymezení kvalitativně. Hranice mezi malými a velkými podniky jsou taktéž závislé na existenci různých podmínek, v různých regionech a mění se i v čase. Zásadní rozdíly mezi malým a velkým podnikem a jejich vzájemné interakce lze sledovat v několika oblastech. Jedná se o rozdíly:

- v organizačně právních formách a vnitropodnikových strukturách,
- v ekonomickém procesu,
- ve vztahu vlastníků (podnikatelů) a managementu podniků,
- v možnostech odbytu a uplatňování marketingových strategií malých a velkých podniků,
- v oblasti kapitálové vybavenosti a přístupu k vnějším zdrojům financování včetně rozdílů ve finančním managementu malých a velkých podniků.

Rozvoj MSP je zásadním způsobem ovlivňován i vnějším okolím. Svým pozitivním či negativním vlivem stimuluje nebo brzdí rozvoj podnikatelských aktivit malých a středních podniků. V této souvislosti musí být analyzována makroekonomická politika státu včetně konkrétních hospodářsko-politických opatření, jakož i specifické podmínky rozvoje jednotlivých regionů (infrastruktura, služby finančního sektoru, disponibilní zdroje).

Cílem se tedy stává vytvoření řady opatření v oblasti fiskální politiky, regionální a exportní politiky, vzdělávání, financování, informací, technologií a zaměstnanosti.

Ve vyspělých ekonomikách je vytvářeno více opatření a podpora malého a středního podnikání je důslednější, než v ekonomikách méně vyspělých. Systém podpor ve vyspělých zemích je výsledkem mnohaletého vývoje.

5. Klíčové aspekty vstupu České republiky do Evropské unie

V dané souvislosti vyvstávají otázky týkající se např. evropského podnikatelského prostředí, mezinárodní harmonizace účetnictví, daňové harmonizace a koordinace.

Vstupem do Evropské unie bude završen přechod na evropské podnikatelské prostředí v České republice. Vnitřní trh Evropské unie představuje velmi dynamické, velmi tvrdé, a z hlediska spotřebitele náročné, podnikatelské prostředí. V plné míře začne být uplatňováno a vymáháno evropské právo a dohlížet na ně budou nikoliv jen příslušné instituce, ale i podnikatelé ze všech členských zemí, kteří u nás budou chtít působit na našem trhu. České podniky budou moci nemezeně expandovat v prostoru vnitřního trhu. Náročnost tohoto prostředí dopadne na každého s plnou silou bez možnosti národní vlády jakkoli domácí podnikatele chránit a zvýhodňovat. V konkurenčním boji budou běžně využívány evropské instituce, složité evropské právo a důležitá bude schopnost využít všech možností, které skýtá prostředí bruselských institucí. Každý jednotlivý podnikatel působící na společném trhu Evropské unie bude svým jednáním spoluvytvářet obraz České republiky i její hospodářskou a politickou sílu [1].

V souladu se vstupem České republiky do Evropské unie vyvstává současně otázka úpravy našeho účetnictví a daní. Naše úsilí o vstup do EU určuje jednoznačně volbu formy mezinárodní harmonizace účetnictví včetně daňové harmonizace a koordinace.

6. Závěr

V souvislosti s předpokládaným vstupem České republiky do Evropské unie se stává nutností najít a realizovat jednotlivé cesty - konkrétní praktická řešení k odstranění jednotlivých bariér rozvoje podnikání. V dané souvislosti může eliminace problémů současné podnikatelské praxe přispět k rozvoji podnikatelského prostředí, umožnit účinné vzájemné působení státu a poplatníka a přispět tak k ulehčení přirozeného průchodu změn, které přinese vstup České republiky do Evropské unie.

Pro budoucí úpravu účetnictví a daní České republiky, jako člena Evropské unie, je nezbytná již výše zmiňovaná návaznost na mezinárodní harmonizaci účetnictví a daní. Velký význam pro rozvoj podnikatelské sféry sehraávají veškeré daňové zákony včetně zákonů navazujících (ovlivňujících rozvoj podnikání).

Literatura:

- [1] Evropská unie. *Ekonomický a právní poradce podnikatele*. Speciál 1/1999
- [2] *International Accounting Standards 2002*. The full text of all IASs and SIC extant at 1 January 2002. IASC, London, 2002
- [3] KOVANICOVÁ, D., KOVANIC, P. *Poklady skryté v účetnictví. Díl I - Jak porozumět účetním výkazům*. Šesté přepracované vydání. Praha: Polygon, 2001. 294 s. ISBN 80-7273-647-9
- [4] SIKOROVÁ, E. Komparace rozvoje harmonizace účetnictví České a Slovenské republiky s účetnictvím zemí EU. In: *Sborník z 8. mezinárodní konference*. Bratislava: Ekonom, 2002. str. 318-324. ISBN 80-225-1589-2

[5] Časopisy: Účetnictví 2002, 2003. Praha: Bilance, Svaz účetních. ISSN 0139-5661

[6] SIKOROVÁ, E. *Determinace účetních a daňových aspektů rozvoje podnikání v návaznosti na vstup České republiky do Evropské unie*. Habilitační práce. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2002

[7] <http://www.hkcr.cz/eu/pohled.html>

[8] [http:// europa.eu.int/en/comm/](http://europa.eu.int/en/comm/)

[9] <http://www.euro.cz>

doc. Ing. Eva Sikorová, CSc.

Slezská univerzita v Opavě
Obchodně podnikatelská fakulta
sikorova@opf.slu.cz

Ing. Marie Paseková

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
pasekova@fame.utb.cz